

Dr hab. Inż. arch. Marek Wysocki, prof. nadzw. PG
Politechnika Gdańska Wydział Architektury
Centrum Projektowania Uniwersalnego

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr inż. arch. Maksymiliana Steca

pt. Środowisko zamieszkania zbiorowego przyjazne osobom starszym. Uwarunkowania technologiczne i ekonomiczne.

wykonanej na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej w 2017 roku
pod kierunkiem promotora: prof. dr hab. inż. arch. Elżbiety Dagny Ryńskiej
oraz promotora pomocniczego: dr inż. arch. Magdaleny Grochulskiej-Salak

1. Podstawa opracowania

- 1.1. Ustawa o stopniach i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, Dz. U. nr 65 poz. 595 z dn. 14 marca z 2003 r. z późn. zm. (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 1789);
- 1.2. Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz. U. z 2011 r. nr 84, poz. 455,
- 1.3. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2016 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, Dz. U. 2018 poz. 261,
- 1.4. Umowa o dzieło nr 1010/2017 zawartej z Politechniką Warszawską, w imieniu której działa dr inż. arch. Jerzy Grochulski, Prodziekan ds. Ogólnych Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej,

- 1.5. Rozprawa doktorska: Maksymilian Stec „Środowisko zamieszkania zbiorowego przyjazne osobom starszym. Uwarunkowania technologiczne i ekonomiczne”, maszynopis, Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej, 2017

2. Ocena zakresu tematycznego pracy i jej założeń

Rozprawa doktorska p. mgr. inż. arch. Maksymiliana Steca składa się z pracy teoretycznej liczącej 209 str. w tym: tekst i bibliografia (literatura - 51 poz. książkowych i 42 artykuły, akty prawne i dane statystyczne – 22 poz. źródeł internetowych – 35 poz.), ilustracji: 165, tabel: 8, wykresów: 2 i załącznik: Systemy klasyfikujące budownictwa prośrodowiskowego.

Rozprawa składa się:

- streszczenia w języku polskim i angielskim (rozd. 1 i 2: s. 6-7)
- z wprowadzania (rozd. 3: s. 8-52), gdzie zawarto tezy i cel pracy oraz przedstawiono przedmiot badań, strukturę pracy i stan badań oraz przyjęte metody i narzędzia badawcze; na początku rozdziału przedstawiono definicje i słownik podstawowych pojęć, co zdaniem recenzenta powinno być wydzieloną częścią np. wstępu.
- z rozdziału czwartego (s. 53-162) jako głównej części badawczej składającego się z podrozdziałów omawiających sytuację demograficzną i mieszkaniową budownictwa senioralnego na tle historycznym i stosowanych rozwiązań projektowych. Rozdział czwarty zawiera również analizy obiektów, jako studia przypadków obiektów zamieszkania zbiorowego seniorów, w tym prozd. 4.4. projekty własne autora.
- Podsumowania (rozd. 5 s. 163-183) obejmującego wnioski autora z prowadzonych badań,
- pozostałe rozdziały to 6: Bibliografia (s.184-195), 7: Spis ilustracji (s. 196-203), 8: Spis tabel (s.204), 9: Spis wykresów (s.205) i rozdz. 10: Załącznik przedstawiający klasyfikacje budownictwa prośrodowiskowego (s. 206-209).

Konstrukcja przedstawionej do oceny rozprawy doktorskiej zawiera charakterystyczne dla tego typu opracowań części. Układ rozprawy jest podporządkowany założonym celom badawczym i przyjętym metodom realizacji oraz weryfikacji postawionej hipotezy badawczej. Recenzent wskazuje jednak, że redakcyjnie należałoby zmienić podporządkowanie poszczególnych zagadnień w innym układzie rozdziałów. Praktyką tego typu opracowań badawczych

jest zamieszczenie streszczenia w języku polskim i angielskim na końcu rozprawy lub przynajmniej wprowadzenie takiej numeracji rozdziałów, aby czytelniej wyróżnić część merytoryczną opracowania naukowego, od części wstępnej, w której mogłyby znaleźć swoje miejsce słownik pojęć i definicji zawartych w pracy oraz ew. streszczenia. Reasumując podrozdział 3.2 powinien mieć formę wydzielonego wstępu, jak również prozd. 4.3 i 4.4 stanowić osobny rozdział poświęcony przeprowadzonym badaniom terenowym i analizie projektów, jako studia przypadków.

3. Uwagi Ogólne

Praca napisana jest zrozumiałym językiem, choć pojawiają się błędy edytorskie i interpunkcyjne.

Rozprawa doktorska odnosi się do tematyki projektowania budynków mieszkaniowych dla seniorów w aspekcie uwarunkowań technologicznych oraz ekonomicznych zachodzących w Polsce i na świecie. Należy zaznaczyć, że w streszczeniu, jak i w prozd. 4.1 autor odnosi się również do zmian demograficznych. Podtytuł rozprawy jednak wskazywałby na ograniczenie zakresu badań do tematyki prośrodowiskowej, w rozumieniu ochrony środowiska naturalnego, natomiast niektóre rozdziały dysertacji omawiają tematykę prospołeczną budowy domów seniora np. prozd. 4.2, co potem kontynuowane jest w tabelach waloryzacji obiektów w podsumowaniu rozdz. 5. Pytaniem jest zatem, dlaczego w tytule pracy wskazano tylko na uwarunkowania technologiczne i ekonomiczne, pomijając uwarunkowania społeczne, ale także funkcjonalne. Zauważalne jest duże niezdecydowanie autora, która tematyka jest bardziej istotna czy ta technologiczno-ekonomiczna czy społeczna w powiązaniu z rozwiązaniami architektoniczno-urbanistycznymi. Ten dysonans jest zauważalny w całej pracy, co zdaniem recenzenta odbija się na jakości pracy i utrudnia recenzję przedstawionej do oceny rozprawy doktorskiej.

W pracy doktorskiej Maksymiliana Steca w bardzo ograniczonym zakresie omówiono obecne tendencje deinstytucjonalizacji opieki nad osobami starszymi. W wielu krajach europejskich wręcz odchodzi się, czy nawet zakazuje się budowy nowych domów opieki (np. Irlandia, Węgry, Szwecja, Finlandia) na rzecz wprowadzania systemu wsparcia indywidualnego poprzez rozwój mieszkań wspomaganych (chronionych), jako przejaw procesu deinstytucjonalizacji. W Polsce również trwa dyskusja nad zmianami w opiece nad osobami starszymi, mające

za cel ograniczenie wsparcia poprzez instytucje Domów Pomocy Społecznej czy Domów Seniora. Jest to zgodne z wytycznymi Komitetu ds. Osób z Niepełnosprawnościami, który działa przy ONZ. Komitet wskazał rządowi polskiemu sporządzenie planów o skutecznej deinstytucjonalizacji wsparcia wszystkich osób niepełnosprawnych, które obecnie mieszkają w instytucjach w celu zapewnienia im niezależności w życiu społecznym, w tym zapewnienie odpowiedniej i wysokiej jakości pomocy osobistej. Te działania wynikają z praw spisanych w Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych ratyfikowanych przez Polskę 25 października 2012 r. Doktorant w swej pracy nie odniósł się do tego dokumentu.

Przewidywane obecnie zmiany w ustawie o rehabilitacji wskazują np. na konieczność unormowania statusu mieszkania wspomaganego. Postulowane np. przez stronę społeczną i Centrum Projektowania Uniwersalnego maksymalna liczba mieszkańców w tego typu mieszkaniach powinna wynosić 6 osób. Wspomaganie osób starszych poprzez organizację dla nich wsparcia w budynkach zamieszkania zbiorowego nie jest obecnie celem organizacji społecznych i wiele samorządów lokalnych poszukuje nowych modeli wsparcia. Zawężenie tematu (tytułu) jedynie do budownictwa zamieszkania zbiorowego wskazuje na ograniczenie w przyszłości praktycznego wykorzystania wyników badań Doktoranta. Jednak jako badacz, mgr Maksymilian Stec miał całkowite prawo przebadania tego typu budynki w celu określenia wymagań, jakim powinny odpowiadać budynki zamieszkania zbiorowego w opiece senioralnej.

Problem starości jest złożony i tak naprawdę jest to grupa społeczna, która nie jest jednorodna. W tej grupie jest wiele osób sprawnych, ale także wiele osób, które mają specyficzne potrzeby w zakresie mobilności, tej fizycznej, ale także wynikających z ograniczeń funkcjonalnych zmysłów percepcji (słuchu, wzroku, dotyku), jak również z ograniczeń wynikających z chorób wieku starczego np. demencji i chorób krążenia itp. Do tego dochodzą niepokojące statystyki, które stwierdzają, że niebawem ok. 30% społeczeństwa będzie zaliczało się do tej grupy społecznej. Trzeba zauważyć, że potrzeby tej grupy będą zmieniać się w czasie, ale już teraz można stwierdzić, że umiejętności np. posługiwania się sprzętem elektronicznym i komputerowym będą wzrastały, oczywiście z pewnymi ograniczeniami, ale większość seniorów będzie umiała posługiwać się systemami informatycznymi niż ma to miejsce obecnie. Można sądzić, że systemy w zakresie nadzorowania i zarządzania budynkiem będą coraz bardziej popularne i dostosowane do wymagań osób starszych. W dysertacji nie poświęcono zbyt wiele miejsca omówieniu zagadnień systemów domów inteligentnych nakierowanych na wsparcie osoby

starszej z uwzględnieniem ich indywidualnych potrzeb. Wartością pracy byłoby wskazanie i porównanie stosowanych rozwiązań w aspekcie zasad projektowania uniwersalnego, szczególnie zasady „simple and intuitive: prostota i intuicyjność rozwiązań. Autor tylko na stronach 36-38 dysertacji wskazuje na rozwiązania technologiczne wspomagające osoby starsze i prezentuje jedynie dwa przykłady „Experiennce Innovation in action and Meet the Pioners” zorganizowanej w Brukseli i przykład mieszkania testowego projektu arch. Agnieszki Cieśli z Warszawy.

Opis budynku przyjaznego starzeniu (prozd. 3.2.4) zdaniem recenzenta powinien uwytkuć nowe tendencje wspierania niezależności seniorów w ich miejscu zamieszkania odnosząc się do Rezolucji ONZ z 2002 roku określającej Międzynarodowy Plan Działania w Kwestii Starzenia się Społeczeństw oraz do wspomnianej wcześniej Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. 2012 poz. 1169).

4. Ocena szczegółowa

Autor postawił sobie za cel „*określenie potrzeb, jakie powinny spełniać obiekty o wybranej funkcji oraz wskazanie, czy współczesne realizacje spełniają założone wymagania i w jakim zakresie*”. Metodą poszukiwania odpowiedzi na to pytanie jest analiza zrealizowanych obiektów kubaturowych, która prowadzona jest jednak bez czytelnej metodologii np. porównaniu wszystkich analizowanych obiektów według przyjętych kategorii oceny i opartych na pogłębionych wywiadach wśród mieszkańców. Taka ocena pojawia w tabeli 8 w rozdz. 5. Niestety sprowadza się to tylko do oceny cech projektu w 5 stopniowej skali: „++, +, +-, -, i -„. Autor jednak nie przedstawił jasnych kryteriów waloryzacji ocenianych projektów. Aby czytelnikowi sprawnie przejść z omówienia poszczególnych obiektów do ich oceny zabrakło m.in. prostego zabiegu edytorskiego na wprowadzenia numeracji budynków lub przynajmniej wskazania stron (nr podrozdziału) na których te budynki zostały omówione. Analiza 70 obiektów (tak autor podaje na str. 10) była dużym wyzwaniem dla Doktoranta, w pracy omówiono szczegółowo 27 obiektów. Autor nie przedstawił początkowej listy tych obiektów, ale również klucza selekcji wyboru 27 obiektów do szczegółowej analizy. Jest o tym wzmianka na str. 20 w prozd. 3.3. *Cel pracy*, ale w dalszej części trudno jest doszukać się metodologii klasyfikacji poszczególnych rozwiązań w ujęciu ich wpływu na funkcjonowanie osób starszych. Zauważyć

można, że ocena poszczególnych obiektów się różni, co widoczne jest w treści informacji zawartych w tabelach poprzedzających dany opis obiektu. W tabelach brakuje w wielu sytuacjach konkretnych danych – szczególnie tych związanych z podtytułem dysertacji np. jakie są korzyści finansowe/energetyczne z zastosowanych rozwiązań. Podane informacje są mało precyzyjne, często ogólnikowe bez szczegółowych wartości danych, które mogłyby być podstawą do porównań i podlegać późniejszemu przedstawieniu kryteriów oceny, jakimi powinien kierować się projektant przy realizacji obiektów zamieszkania zbiorowego uwzględniających potrzeby seniorów. Tylko przy nielicznych omawianych projektach Autor podaje takie dane jak np. zapotrzebowania na energię, współczynnik przenika ciepła przegród poszczególnych przegród itd. Porównania tych danych mogłoby być wyznacznikiem oceny poszczególnych obiektów.

Brakuje w pracy wskazania kosztów utrzymania obiektów, co z perspektywy efektywności ekonomicznej może być ważnym kryterium wyboru poszczególnych rozwiązań. Zbadanie kosztów stałych systemów grzewczych i zaopatrzenia w ciepłą wodę użytkową i prąd mogłoby być wskazaniem na potrzebę redukcji tych kosztów poprzez zastosowanie odpowiednich technologii lub rozwiązań przestrzennych dla obiektów użytkowanych przez seniorów.

Na str. 21 dysertacji jako innowacyjne rozwiązania autor wskazuje na stosowanie „zjawiska rekuperacji” zamiast co jest poprawnie – systemów rekuperacji. Zapewne jest to przejęzyczenie, ale wskazuje, uwzględniając jeszcze inne braki, jak szczegółowość opisów pod ilustracjami: Il. 51 (s.87): „Elementy wyposażenia technologicznego”, czy np. opisy: „stół jadalny (??) przekazany przez Bank Gospodarstwa Krajowego” (s.109) lub podanie jako rozwiązania energooszczędne opisu „Obiekt został zrealizowany jako standardowy, spełniający podstawowe wymagania przepisów Prawa Budowlanego oraz Warunków Technicznych” (s. 111-112), że praca bardziej jest bliska pracy popularnonaukowej niż dysertacji doktorskiej.

W pracy zabrakło jednolitych kryteriów porównawczych analizowanych obiektów, np. na podstawie współczynnika przenikania ciepła przegród budowlanych, czy bardziej zapotrzebowania na energię w sezonie grzewczym, a może jednolitej oceny wg. np. systemów certyfikacji BREEAM czy LEED. Wymagałoby to ujednoczenia tabeli opisu poszczególnych obiektów z rozdz. 4.3 i 4.4, gdzie przy niektórych opisach w ogóle zrezygnowano z pozycji: rozwiązania proekologiczne i rozwiązania energooszczędne np. prozdz.: 4.3.10 Bürkle-Bleiche Senior Living Center (s. 115); 4.3.11. Boo Seniorforum (s.117); 4.3.12. Victorai Park (s. 119); 4.3.13. Tårnåsen

Elderly Housing (s. 123); 4.3.15. Kaleidoskop (s.127) i jeszcze wiele innych. Co istotne również w prezentacji projektów swojego autorstwa (s. 154 i s.159) Doktorant nie przywołuje konkretnych danych w zakresie energooszczędności i rozwiązań proekologicznych, posługując się jedynie ogólnikami. W tabelach ocenianych obiektów często brakuje podstawowych danych jak: kubatura, powierzchnia zabudowy, wielkość segmentów mieszkalnych przy opisie obiektów np. Boo Seniorforum (s. 117), Bürkle-Bleiche Senior Living Center (s. 115), Victoria Park (s.119), Armstrong Place Senior Housing (s.125), i wielu jeszcze innych. Wskazuje to na powierzchowne zbieranie danych, bez zacięcia badawczego ze strony Doktoranta.

Zdaniem recenzenta zdecydowanie lepszym rozwiązaniem byłoby skupienie się na np. 10 referencyjnych obiektach, aby wskazać szczegółowo mocne i słabe strony poszczególnych obiektów przywołując analizę SWOT lub własną metodologię porównawczą. Na uwagę zasługuje fakt, że lepiej opisane są niektóre realizacje zagraniczne niż polskie. Część zagranicznych realizacji autor odwiedził podczas wizyt studyjnych, przedstawiając autorską dokumentację zdjęciową, a krajowe realizacje oceniał na podstawie prawdopodobnie źródeł internetowych lub broszur informacyjnych inwestora, gdyż Autor nie wskazuje w opisach tych obiektów źródeł pozyskiwania informacji. Stąd recenzent ma duże wątpliwości co do rzetelności podawanych informacji, które mgr Maksymilian Stec, jako badacz powinien zweryfikować w czasie wizyt studyjnych. Cały czas zauważalny jest brak metodologii zbierania danych, co istotnie obniża jakość dysertacji.

Słusznie Autor stawia tezę, że *„sposób użytkowania i korzystania z tego typu nowoczesnych budynków (przyp. ekologicznych) przez osoby starsze może być odmienny od sposobu użytkowania obiektów przez młodsze warstwy społeczeństwa”*. Jednak w pracy nie próbuje jasno wskazać na czym te różnice polegają, nie przedstawia w tym zakresie swoich badań – np. poprzez wywiady rozszerzone według z góry przyjętej metodologii i grupy porównawczej użytkowników. Odpowiedź na tą tezę byłoby niewątpliwą cenną wskazówką w zakresie przygotowania odpowiednich urządzeń i interfejsów obsługi do potrzeb osób starszych. Zauważalny jest brak podejścia projektowego rozwiązań technologicznych w ujęciu specyficznych potrzeb użytkownika. Zabrakło w dysertacji wskazania tych rozwiązań, które ułatwiałyby osobom starszym samodzielne użytkowanie nowoczesnych urządzeń. Prostota i intuicyjność roz-

wiązań, o czym recenzent wspomina już wcześniej, jest jedną z zasad projektowania uniwersalnego opracowanych przez Uniwersytet Północnej Karoliny (USA), które to zasady obecnie wprowadzane są do obszaru prawnego w Polsce.

Tabele przedstawione w podsumowaniu (rozdz. 5) opisy we wnioskach (*wpływ na środowisko zamieszkania i wpływ na rozwój zrównoważony i energooszczędność*) często są nieprecyzyjne np. pkt. „*Miejsca siedzenia (??) w przestrzeni publicznej*” nie precyzują jak takie siedziska powinny wyglądać, a wpływ na środowisko zamieszkania zamiast wskazywać na zwiększoną integrację społeczną określa się jako „*miejsca spotkań i wypoczynku osób starszych*”. Podobnie w Tab. 4: *Parametry użytkowe i funkcjonalne* jako element projektu wymienia się np. „*starzenie w miejscu*” – zamiast np. lokalizacja jednostki mieszkalnej. Autor nie wskazuje zaleceń co do wielkości przestrzeni wspólnych i powierzchni mieszkalnych. Podobnie w Tab. 6 pojawiają się mało precyzyjne określenia jak np. przy opisie: *Ogrzewanie* (lepiej bytoby określić jako instalacja grzewcza) „*zminimalizowanie zużycia mediów*”. Sieć telefoniczna, internetowa i telewizyjna też są mediami. Autor przy opisie pkt o energii elektrycznej wskazuje na „*dostarczenie* (zamiast ograniczenie zużycia – przyp. recenzent) *dotatkowo źródła energii elektrycznej*”. Czy przypadkiem wpływem na rozwój zrównoważony i energooszczędność nie jest bardziej ograniczenie zużycia energii i ograniczenie zanieczyszczenia środowiska? Podobnie zapis: „*Ze względu na dużą ilość ciepłej wody w budynku zamieszkałym w trybie ciągłym uzyskuje się oszczędności w kosztach energii koniecznej do podgrzania ciepłej wody*” – zabrakło stwierdzenia, że chodzi tu o zużycie dużej ilości wody. Przedstawione stwierdzenie nie ma pokrycia w przeprowadzonych badaniach i w odpowiedzi jak różni się zużycie ciepłej wody w obiektach zamieszkania zbiorowego a np. w budynkach wielorodzinnych zamieszkałych przez różne grupy społeczne.

Tabela 7 też zawiera niedociągnięcia, gdyż np. dla opisu *strefy wellness* można z powodzeniem opisać w ocenie wpływu na rozwój zrównoważony i energooszczędność zastosowanie systemów odzysku ciepła czy możliwość zastosowania innowacyjnych rozwiązań urządzeń rehabilitacyjnych, które przetwarzają energię kinetyczną na energię elektryczną.

Natomiast w tabeli 8 zabrakło jasnych kryteriów oceny o czym recenzent wspomina już powyżej, ale też analizy porównawczej kosztów eksploatacji poszczególnych obiektów. Dla czytelności porównań każdy wiersz powinien być opatrzony numerem strony/numerem obiektu (ew. podrozdziału) co ułatwiłoby prowadzenie krytycznej analizy przedstawionych

cech ocenianych realizacji. Zgrupowanie danych warto byłoby przedstawić w postaci wykresów, co ułatwiłoby ocenę i prezentację wniosków końcowych.

Konkluzja pracy rozprawy doktorskiej też nie przynosi rzetelnych informacji. Stwierdzenie: „Koszt funkcjonowania obiektów tego typu, działających w systemie ciągłym (24 godziny na dobę 7 dni w tygodniu), przy dodatkowym podwyższeniu zapotrzebowania na energię do ogrzewania i podgrzewania ciepłej wody użytkowej, elektryczności czy też chłodzenia jest znaczący” (s.178), nie odnosi się do danych zamieszczonych w pracy. W pracy zabrakło wnikliwej analizy porównawczej kosztów eksploatacji obiektów zamieszkania zbiorowego, w tym odniesienia się do referencyjnych wartości.

Ocena materiału graficznego

Wskazując na opracowanie materiału graficznego dysertacji należy stwierdzić, że posiada wiele braków. Ilustracje, szczególnie prezentowane rzuty, są mało czytelne co utrudnia ich analizę porównawczą. Stosowanie rysunków w różnej skali, często bez wskazania lokalizacji w danej miejscowości uniemożliwia ocenę kontekstu urbanistycznego i rozwiązań architektonicznych. Rzetelność autorska wymaga również, aby przy prezentacji poszczególnych ilustracji zamieszczać w opisie numer strony z danej publikacji lub ich linku do źródła internetowego - dotyczy to niestety większości zamieszczonych ilustracji. Zauważone dodatkowe braki przez recenzenta dla części graficznej: - Il. 2 s. 12: brak na rysunku legendy określającej poszczególne strefy klimatyczne oraz wątpliwe wielkości podziałek przedstawione na rysunkach np. Il. 54 s. 90 i Il.98 s.118, czy zbyt mała czcionka stosowana do opisu np. Il.155 s. 159. Należy wskazać na niepotrzebne powtórzenia użytych w pracy zdjęć: Il. 159 s. 166 i Il. 18 s. 65; Il. 162 s.170 i Il. 55a s. 91; Il. 164 s.173 i Il. 69 s. 101.

Autor dysertacji w nawiązaniu do podtytułu pracy powinien wykazać się większą starannością dla wskazania tych rozwiązań technologicznych, które podnoszą efektywność ekonomiczną funkcjonowania obiektów zamieszkania zbiorowego. Opisy pod zdjęciami typu: „Elementy wyposażenia technologicznego” (Il.51, s.87) nic nie wnoszą do merytorycznej części dysertacji.

Ocena pozycji bibliograficznych i przypisów:

Autor prezentuje obszerną listę pozycji literatury, często wymieniając je jako tytuły skumulowane w dużych akapitach. Recenzent wskazuje, że kwerenda literaturowa jest mocną

stroną dysertacji. Należy jednak nadmienić, że konstrukcja przypisów wg. systemu harwardzkiego nakazuje podawanie stron w przypadku cytowań i zamieszczania szczegółowych informacji. Autor nie precyzuje stron z publikacji pomimo, że widoczne są cytowania wypowiedzi poszczególnych autorów. Bezdyskusyjne jest, że prezentowane ilustracje mają swe konkretne umiejscowienie, stąd zamieszczone przez Autora ilustracje powinny mieć swoje odniesienie do konkretnych stron w cytowanych publikacjach lub źródeł ich pozyskania online. W przypadku dokumentów prawnych należałoby określić pozycję w Dzienniku Ustaw i numer artykułu aktu prawnego, zamiast podawać jedynie miejsce ich publikacji np. Kancelaria Sejmu RP. W systemie harwardzkim praktyką jest, że przy pracach zbiorowych i aktach prawnych podaje się w nawiasie półokrągłym skrót tytułu i rok wydania. Informacje np. z GUS raz prezentowane są w pozycji dokumenty prawne i dane statystyczne a innym razem w poz. źródła internetowe. W pozycji dokumenty prawne i dane statystyczne pojawiają się również opracowania autorskie, które zdaniem recenzenta powinny znaleźć się w części bibliografii poświęconej publikacjom książkowym lub artykułom w opracowaniach zbiorczych. Zdaniem recenzenta można byłoby dla przejrzystości pracy wprowadzić je w jednym miejscu, jako np. opracowania autorskie, włączając w to również pozycje opublikowane w Internecie. Natomiast dokumenty prawne lub opracowania zbiorcze cytować pod nazwą i datą publikacji.

W pułapkę tego chaosu bibliograficznego wpada również sam autor zamieszczając swoje publikacje w różnych miejscach, raz w spisie artykułów, a innym razem w spisie publikacji internetowych pod opisem harwardzkim – Stec 2012b (występuje 2 razy). Część artykułów autorskich zamieszczonych pod pozycją „Źródła internetowe” powinny pojawić się pod pozycją Artykuły lub w pozycji „Opracowania autorskie” co proponuje recenzent. Opracowania autorskie zamieszczone np. w tygodniku Polityka są zamieszczane w różnych pozycjach bibliograficznych – dla porządku też powinny być w jednym miejscu. W pozycji bibliograficznej „Opracowania i publikacje książkowe” Autor wymienia czasopisma takie jak: Architektura i Biznes, Magazyn Miasta czy Autoportret – pismo o dobrej przestrzeni. Nie wszystkie te czasopisma są poświęcone problematyce starości, a artykuły w nich zamieszczone mają swoich autorów, a czasopisma swoich redaktorów, co niestety Doktorant pomija.

W spisie bibliografii poz. 23 – Innowacje społeczne opracowane przez Pracownię Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia” brak jest wskazania linku strony internetowej. Natomiast

zapisy Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym cytowane na str. 18 dysertacji, nie znalazły odzwierciedlenia w spisie bibliograficznym.

Autor przytaczając opis kohorty w ujęciu demografii (s. 14) nie przedstawia źródła jej definicji. Podobnie przy opisie systemów klasyfikacji NetZero (prozd. 10.5 s. 208). Wskazuje to na dość powierzchowne podejście Autora do rzetelności stosowania przypisów.

Rozprawa doktorska podejmuje istotny z teoretycznego i praktycznego punktu widzenia problem badawczy, choć poruszany już w literaturze światowej, to w Polsce jest jeszcze słabo rozpoznany tematem w kontekście podtytułu rozprawy. Próba porównawcza kwerendy literaturowej to jednak w większości analiza rozwiązań urbanistyczno-architektonicznych odbiegających od głównej tezy rozprawy doktorskiej. Stąd zdaniem autora recenzji długi wywód o uwarunkowaniach architektoniczno-urbanistycznych wprowadza czytelnika w błąd i nie prowadzi do wniosków w zakresie wykorzystania rozwiązań technologicznych i ekonomicznych. Przedstawione dane dla rozwiązań technologicznych tylko w małym stopniu wypełniają cele pracy badawczej, są niepełne co utrudnia porównania i tym samym znacząco wpływa na jakość prezentowanej dysertacji.

5. Podsumowanie i wniosek końcowy

Praca przedstawiona do recenzji choć porusza ważny obecnie problem starzejącego się społeczeństwa, to jednak ogranicza się do obiektów zamieszkania zbiorowego i instytucjonalnej opieki, co obecnie poddawane jest krytyce w wielu krajach europejskich, ale również w Polsce.

Reasumując całość recenzji, uważam, że dysertacja przedstawiona przez mgr inż. arch. Maksymiliana Steca nie realizuje w pełni wymagań przypisanych rozprawom doktorskim. Choć kwerendę literaturową należy uznać za poprawną, to jednak badania porównawcze obiektów należy ocenić w sposób niedostateczny, bez oparcia się na określonej metodologii badawczej, która nie prowadzi jednoznacznie do odpowiedzi na postawione tezy. Dodatkowo zauważalny brak rzetelności autorskiej w konstruowaniu przypisów i słaba jakość opracowania graficznego ilustracji, w szczególności prezentowanych planów, wpływają na obniżenie wartości dysertacji.

Aby praca miała wartość badawczą Autor powinien ocenić prezentowane obiekty pod kątem systemów klasyfikacji, porównać wyniki i zaproponować wnioski i wytyczne, które mogłyby być dla innych projektantów miarodajnym i efektywnym systemem oceny. Ta ocena powinna przebiegać według przyjętej metodologii i powinna być zastosowana w jednolity sposób do wszystkich analizowanych w pracy obiektów.

Biorąc pod uwagę sformułowane w recenzji zastrzeżenia i wyrażoną powyżej syntetyczną opinię, stwierdzam, że dysertacja mgr inż. arch. Maksymiliana Steca pt. „Środowisko zamieszkania zbiorowego przyjazne seniorom. Uwarunkowania technologiczne i ekonomiczne” przedstawionej do recenzji formie, nie spełnia wymogów stawianym pracom doktorskim i wnoszę o niedopuszczenie Doktoranta do publicznej obrony.

Marek Wysocki

Gdańsk-Gdynia, dn. 26 marca 2018 r.